

De toegankelijkheid van algemene voorzieningen voor oudere migranten

In hoeverre sluit de vraag van oudere migranten aan op het zorgaanbod van instellingen?

Historische achtergrond.

Nederland kent in grote lijnen een drietal elkaar overlappende migratie golven:

1. 1945 – 1963 Indisch Nederlanders, Molukkers en Chinezen.
2. 1955 – 1975 Zuid Europeanen, Turken en Marokkanen.
3. 1955 – 1980 Surinamers en Antillianen.

1. - De Indische Nederlanders kwamen direct na de tweede wereldoorlog naar Nederland om zich hier blijvend te vestigen.
- De Molukkers kwamen als ex-militairen van het KNIL (Koninklijk Nederlands-Indisch Leger) tijdelijk naar Nederland. Ze werden in woonoorden ondergebracht en mochten niet deelnemen aan het arbeidsproces. Door hun gedwongen verblijf in de woonoorden is de cultuur van de Molukkers sterk groepsgebonden met een sterke oriëntatie op het moederland.
- De Chinezen kwamen naar Nederland om handel te drijven.

2. Spanjaarden, Portugezen en Italianen werden naar Nederland gehaald om in de fabrieken te werken. Toen Nederland nog meer sterke jonge mannen nodig had voor de wederopbouw van het land werden de Turken en Marokkanen als gastarbeiders naar Nederland gehaald voor de metaal industrie en de mijnbouw. Het was de bedoeling dat ze na hun contractperiode weer naar hun land van herkomst zouden vertrekken. De arbeidsomstandigheden waren zeer zwaar vandaar dat er ook eisen werden gesteld aan hun fysieke gesteldheid en een maximum van de leeftijd van 35 jaar. Deze groep was nauwelijks bekend met de Nederlandse cultuur en er werd hen ook geen enkele mogelijkheid geboden om de Nederlandse taal te leren.

Uitgangspunt was immers dat ze hier tijdelijk zouden verblijven

3. De Surinamers en Antillianen kwamen in de vijftiger en zestiger jaren naar Nederland om te studeren. (Suriname en de Nederlandse Antillen maakten toen deel uit van het Koninkrijk). Pas na 1970 zijn veel Surinamer zich in Nederland komen vestigen, omdat ze weinig vertrouwen hadden in de toekomst van Suriname als soevereine staat. De aanpassing verliep in het begin wat moeizaam.

Van categoriaal naar algemeen beleid

De migranten zijn er zelf lange tijd van uit gegaan dat zij op termijn weer zouden terugkeren naar hun land van herkomst. Het Nederlandse beleid werd ook vanuit die gedachte ingevuld. Pas in 1983 kwam de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR) tot de conclusie dat de migranten zich hier blijvend zouden vestigen.

Deze conclusie had tot gevolg dat elke vorm van categoriaal beleid werd afgeschaft en dat de migranten zich maar moesten aanpassen aan het algemene beleid. Veel migranten van de eerste generatie hebben inmiddels hun droom om terug te keren opgegeven en zich ingesteld om hun oude dag in Nederland door te brengen. De belangrijkste motieven hiervoor zijn:

- de in Nederland verblijvende kinderen en kleinkinderen;
- een onzekere inkomenspositie in het land van herkomst;
- kwalitatief betere medisch voorzieningen in Nederland;
- door het lange verblijf in Nederland ontstaat er enige vervreemding met het geboorteland.

Deze omslag in het overheidsbeleid heeft grote gevolgen gehad voor zowel de doelgroep zelf, alsook voor de algemene voorzieningen.

De positie van oudere migranten

Over het algemeen bevinden migranten zich in een meervoudige achterstandspositie door:

- hun ongunstige maatschappelijke- en relatief geïsoleerde sociale positie; o.a. door een laag opleidingsniveau; ongunstige arbeidsmarktpositie en zwakke inkomenspositie (in vergelijking met de autochtonen).
- hun slechte huisvesting; o.a. door de slechte kwaliteit van de woning (slechte isolatie; trappenhuis) en een groot aantal kinderen.
- hun gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal. Onder invloed van het verouderingsproces neemt ook de zelfredzaamheid af, waardoor de afhankelijkheid van een zorginstelling groter wordt.

De kans is groot dat een deel van de oudere migranten er niet in slaagt om de juiste informatie te bemachtigen; daardoor lopen zij adequate ondersteuning vanuit de zorgsector mis.

Daarnaast leiden taal en cultuurverschillen tot communicatieproblemen.

Wederzijds onbegrip tussen hulpverlener en hulpvrager heeft tot gevolg dat oudere migranten vroegtijdig afhaken waardoor een adequate oplossing achterwege blijft.

Zorg voor onze ouders

Lange tijd zijn overheid en algemene instellingen er stilzwijgend van uit gegaan, dat de tweede generatie migranten zorg zouden dragen voor hun ouders. Deze gedachtegang komt echter in toenemende mate onder druk te staan o.a. omdat:

- de tweede generatie opgroeit in een samenleving die andere mogelijkheden biedt;
- de vaak slechte huisvesting weinig mogelijkheden biedt om drie generaties onderdak te bieden;
- verworvenheden van de verzorgingsstaat leiden tot een grotere onafhankelijkheid tussen generaties. Door een betere financiële positie van jongeren zullen zij eerder kiezen voor een zelfstandige huisvesting en eerder uit huis gaan. Dit heeft gevolgen voor potentiële mantelzorgers (in hoeverre willen of kunnen de kinderen nog een bijdrage leveren aan de verzorging van hun ouders?)

Algemene voorzieningen en hun beeld bij oudere migranten

Verzorgings- en verpleeghuizen

In algemene zin hebben oudere migranten geen goed beeld van verzorgingshuizen. Zij zien een verzorgingshuis als laatste woonplaats waar ze weinig privacy hebben en sterk afhankelijk zijn van een onpersoonlijke verzorging. De verzorgings- en verpleeghuizen zullen extra aandacht moeten besteden aan het verbeteren van hun imago bij de nieuwe cliënten. Goede informatie in de eigen taal en waar mogelijk door “cultuur bemiddelaars” zal nodig zijn om deze groeiende groep voor zich te winnen. In de Randstad organiseren steeds meer

verzorgingshuizen zogenaamde inloop- en dagopvangprojecten om wederzijds kennis te maken met toekomstige bewoners.

Zelfstandig wonen

Groepswoonprojecten voor 55 plussers bieden oudere migranten de mogelijkheid om bij elkaar te kunnen wonen en elkaar te kunnen ondersteunen. Hiermede wordt door lotgenotencontact, de zelfredzaamheid bevorderd en wordt voor een deel het probleem van de kinderen om voor hun ouders te moeten zorgen opgelost. De ouderen zelf kunnen zich nuttig maken bij de opvang van hun kleinkinderen, verzorgen van kook- en bakcursussen en of vertellen van hun vroegere ervaringen. Voor de oudere migranten is het van belang dat zij oud worden in een vertrouwde omgeving, waar zij hun bestaande sociale contacten kunnen bestendigen en voeling kunnen blijven houden met hun cultuur.

Thuiszorg en mantelzorg

Thuiszorg wordt door oudere migranten als schoonmaakhulp gezien. Zij maken daar weinig gebruik van omdat zij geen pottenkijkers in hun huis willen hebben. Mantelzorg is in hun ogen: zorg voor hun familie of hun ouders. Indien mogelijk doen ze dat zelf.

In groepswoonprojecten kunnen huishoudelijke hulp en mantelzorg veel efficiënter worden georganiseerd.

Opmerking bij de algemene voorzieningen

- De kennis over het voorzieningenaanbod is over het algemeen vrij gering. De oudere migranten horen het vaak van hun kinderen of van goede vrienden.
- Als ze er iets over hebben gehoord, bestaat er vaak angst om door hun vraag verkeerd begrepen te worden.
- Er bestaat een sterke geneigdheid bij oudere migranten om problemen eerst in eigen kring op te lossen vanwege:
 - sterkere sociale bindingen, waarin kinderen een belangrijke rol vervullen;
 - het gevoel om intiemer over problemen te kunnen praten.
- Opvallend is dat ondanks de taalbarrière oudere migranten zeer frequent de huisarts bezoeken. Vaak nemen ze daarbij een kind mee om als tolk te functioneren. Huisartsen vervullen vaak een doorverwijsfunctie, bijvoorbeeld naar het maatschappelijk werk.

Hoe kunnen we vraag en aanbod bij elkaar brengen?

Het aantal oudere migranten zal de komende jaren sterk toenemen. Daarom neemt de belangstelling voor oudere migranten zowel uit maatschappelijk als economisch oogpunt toe.

Een kloof overbruggen

Oudere migranten worden zich steeds beter bewust van de mogelijke voorzieningen in Nederland. Voor een deel passen deze voorzieningen niet altijd bij hun wensen en behoeften en/of hun culturele achtergrond. Door het toenemend aantal oudere migranten spelen slimme allochtone ondernemers in op hun wensen. Maar ook bestaande autochtone instellingen weten in de gunst van de nieuwe klanten te komen door goed naar ze te luisteren.

De oudere migrant is kritischer en mondiger geworden en zal tenslotte kiezen voor kwaliteit.

Partnerschap

Een goede samenwerking en integrale aanpak zullen nodig zijn om de kwaliteit van de zorgverlening in de richting van oudere migranten te verbeteren. Daarbij spelen vrijwilligers

en zelforganisaties een belangrijke rol. Partnerschap op basis van gelijkwaardigheid is een essentiële voorwaarde voor succes.

Cultuursensitieve zorg

Belevingsgerichte zorg is de nieuwe trend in ouderen zorg. Steeds meer zorg instellingen proberen tegemoet te komen aan de wensen die samenhangen met de verschillende culturele achtergronden (multiculturele ouderenzorg).

Het is belangrijk dat het personeel in de zorgsector basiskennis krijgt over de belevingswereld van ouderen met verschillende achtergronden. Natuurlijk hoeft men niet alles te weten over de Islam of over de tradities in Turkije of Marokko, maar een zeker basis kennis is nuttig, temeer daar het personeel nog onvoldoende een afspiegeling vormt van de nieuwe klanten groep.

Voor de steeds mondiger wordende klant is het van belang dat werkers in de zorg een zekere cultuurgevoeligheid ontwikkelen.

Daarnaast zal de beeldvorming rondom de zorg sterk moeten verbeteren om meer gekleurd personeel aan te trekken. Zorg is immers meer dan alleen patiënten wassen of wc's schoonmaken. Zorg is met aandacht omgaan met de mede mens. Als we dat in onze werkhouding leggen zijn we al voor meer dan de helft geslaagd.

Door de komst van de vele migranten en onze vakanties in het buitenland is de culturele diversiteit in Nederland niet meer weg te denken. Laten we samen genieten van deze rijkdom.

Utrecht, 20 mei 2008

drs F.G.May